

Cătălina Mărănduc

GRAMATICA ACADEMIEI, EDIȚIILE DIN 2005–2008,
MOMENTE DE REFERINȚĂ ÎN SINCRONIZAREA TERMINOLOGICĂ

Apariția, în 2005, a unei noi ediții a GALR a fost salutăată de mediile academice, deși privită cu reticență de unii cercetători din vechea școală. De atunci, am consultat lucrarea în repetate rânduri și îi putem asigura pe aceștia că informația privitoare la descrierea limbii din primele două ediții există integral în cea nouă, formează nucleul ei, nimic nu s-a pierdut, deși uneori ea este mai greu de reperat în mulțimea de elemente noi sau este tradusă în altă terminologie.

În ce ne privește, am primit cu entuziasm mult așteptată lucrare care reprezintă un pas important spre eliminarea decalajelor supărătoare între modul cum se studiază gramatica în învățământul preuniversitar și modul cum este tratată ea în mediul universitar.

Studiul gramaticii în învățământul preuniversitar își păstrează caracterul tradițional, cu toate că în curricula școlară s-au introdus cunoștințe de comunicare, de funcționalitate a actelor de limbaj, menite să sporească competențele comunicative ale elevilor. Aceste cunoștințe nu se integrează organic în sistemul tradițional al predării gramaticii, pare să fie vorba de obiecte diferite de studiu.

În același timp, studiul gramaticii în mediul universitar s-a sincronizat deja cu lingvistica modernă, ceea ce are ca efect dezorientarea unora dintre studenți și îndepărtarea lor de domeniul lingvistic, majoritatea specializându-se în domeniul literaturii.

Studiul nostru privește comparativ patru evenimente editoriale: primul, GALR¹, tratat apărut în 1954, sub coordonarea lui Dimitrie Macrea, al doilea, GALR², din 1963, coordonatori fiind Alexandru Graur, Mioara Avram și Laura Vasiliu, apoi GALR³, din 2005, sub coordonarea Valeriei Guțu-Romalo, și în sfârșit, ceea ce am numit aici GALR⁴, din 2008, pe a cărei foaie de titlu stă scris: „Tiraj nou, revizuit”, care are un număr mai mare de pagini (GALR³ II are 1036 p., GALR⁴ II are 1089 p.) și pe care am considerat-o echivalentă cu o nouă ediție.

Într-un articol publicat în perioada în care se pune problema elaborării unei noi ediții a GALR, Gabriela Pană Dindelegan arăta că se fac simțite două procese simultane și contradictorii care caracterizează terminologia lingvistică românească în ansamblu: de inovare și de blocare a mobilității prin forța tradiției (Pană Dindelegan 1997). Prin apariția GALR³, prima dintre aceste tendințe a repurtat o victorie.

LR, LXII, nr. 4, p. 441–450, București, 2013

Intenția de a se înscrie în linia continuității ediției a doua și, în același timp, de a valorifica aportul tuturor noilor teorii se afirmă chiar în prefața ediției a treia. GALR³ își propune în mod explicit o descriere cât mai detaliată a structurii limbii române actuale, a schimbărilor ei la început de mileniu trei, chiar sacrificând concepțiile tradiționale de dragul descrierii cât mai coerente a sistemului:

Achizițiile științifice acumulate în acest interval au fost asimilate în măsura în care completează, precizează, rafinează sau corectează reprezentarea structurii gramaticale a limbii române. [...] Au fost asumate soluții divergente în raport cu cele propuse în 1963, în măsura în care contribuie la completarea descrierii sau sporesc coerența interpretării. GALR³ I, IX.

Elementul de continuitate ar fi deci acela că noua gramatică este descriptivă, ca și edițiile anterioare, surprinde cazurile generale și apoi încearcă să înregistreze un număr tot mai mare de situații care nu se încadrează în regula generală. Numărul acestora crește de la o ediție la alta. Începând cu ediția a treia, accentul este pus mai ales pe situațiile aflate la limita între categorii, care nu pot fi încadrate în niciuna, fiind doar descrise, enumerate, ori care dau ocazia unor noi construcții teoretice, privite comparativ cu structuri echivalente semantic din alte limbi.

Elementul de sincronizare ar fi reprezentat de folosirea mijloacelor explicative oferite de toate noile teorii lingvistice, structurale, generative, transformaționale, de gramatică a cazurilor, de pragmatică, de semantică, de logica limbajului. Toate acestea introduc noțiuni noi, pentru care este nevoie de o nouă terminologie.

Autoarele, în special în GALR³, au făcut un efort susținut de adaptare a termenilor, preluați în general din limba engleză, unde ei au un caracter analizabil, sugestiv, la specificul latin al limbii române. Observăm că cea mai mare parte a termenilor analizați în lucrarea de față sunt aparent de origine latină sau franceză, însă, așa cum se arată în DȘL, cu sensul unor termeni englezi. Pare să fie un tip de adaptare terminologică, asemănătoare ca mecanism cu calculul lingvistic, dar mai liberă.

Exemple: Așa cum precizează DȘL, în lingvistica românească *avansare* este utilizat cu sensul engl. *advancement*, *ascension*, *promotion*; *cadru* este utilizat cu sensul engl. *frame*; *clasificator* are sensul engl. *classifier*; *deplasare* este utilizat cu sensul engl. *move*; *ridicare* e folosit cu sensul engl. *raising* etc.

Pentru a clarifica unele sensuri, am utilizat *Dicționarul de științe ale limbii* (DȘL) deoarece este elaborat în cadrul Catedrei de limba română a Universității din București, iar Gabriela Pană-Dindelegan este printre autorii de referință ai ambelor lucrări. Vom mai utiliza în continuare și MDN, cel mai nou și mai cuprinzător dicționar de neologisme de care am dispus, pentru a avea o ipoteză privind etimologia termenilor lingvistici, pe care nu o găsim în DȘL.

Pentru a demonstra faptul că noua GALR include toate datele privind descrierea limbii prezente în edițiile vechi, dar și foarte numeroase date noi, am efectuat o comparație cu mijloace computerizate a textelor celor patru ediții ale GALR, axată pe termenii din Indicele de la sfârșitul volumului II al ultimei ediții.

Am utilizat programul Concordanțier LUCON, în varianta 5.0.¹. Din punctul de vedere al unei analize cantitative, am considerat preferabil să comparăm patru volume a două ediții clasice cu cele patru volume inovatoare, apărute în 2005 și 2008.

Indexul de cuvinte și forme obținut prin procesarea celor opt volume în format text, obținut prin scanare și ocerizare (recunoaștere optică a caracterelor), salvate cu Unicode UTF 8 pentru păstrarea literelor cu diacritice, conține atât cuvinte care se găsesc în toate volumele, cât și cuvinte care se găsesc doar în volumele din 2005 și 2008.

De exemplu:

Cuvântul *accent* se găsește bine repartizat în toate cele opt documente comparate, deci reprezintă un element de continuitate.

În schimb, termenul *asertiv* nu se găsește decât în volumele publicate în 2005 și 2008, unde are 298 atestări, dintre care în volumele GALR³ I și GALR⁴ I se găsesc doar 12 atestări, celelalte se găsesc în volumele GALR³ II și GALR⁴ II, dedicate Enunțului. Tot aici mai găsim și 10 atestări ale negativului *nonasertiv*.

Potrivit DȘL, cuvântul apare în sintagmele: *act asertiv* (tip de act ilocutionar, cu diverse accepțiuni la Austin 1962 și Searle 1969) și *propoziție asertivă*, propoziție care are valoare de adevăr, spre deosebire de exclamative și interogative.

În MDN termenul *asertiv* nu apare, în schimb găsim termenul *aserțiune*, pentru care etimologia indicată este fr. *assertion*, it. *asserzione*, lat. *assertio* < *asserere* „a afirma”.

Termenul aparține teoriei actelor de limbaj și filosofiei limbajului și marchează nu numai o sincronizare terminologică, dar și o schimbare de viziune, de la descrierea limbii spre uzajul ei și implicațiile lui logice, semantice și pragmatice.

Această nouă viziune explică și schimbarea de subtitlu care se produce între primele două ediții și cele mai noi. La prima ediție, volumul I, consacrat mai mult aspectelor paradigmaticale ale limbii, se intitulează *Vocabularul, fonetica și morfologia*, la a doua ediție, volumul I cuprinde doar *Morfologia*, iar volumul al doilea, care tratează aspectele sintagmatice, este intitulat la primele două ediții *Sintaxa*. Volumul I al noilor ediții se intitulează *Cuvântul*, în corelație cu volumul al doilea, care se intitulează *Enunțul*.

Un alt termen, *deictic*, are o singură atestare în GALR² I: „Observație: unele adverbe (de exemplu *aiurea*) au un element *deictic* -a.” p. 302, iar în GALR³ I–II și GALR⁴ I–II găsim 355 de atestări. În citatul de mai sus, termenul are o utilizare improprie. Sensul „referitor la deixis” nu rezultă din citat. Cuvântul *deixis* are 189 de atestări în volumele apărute în 2005 și 2008 și niciuna în GALR².

În DSL se arată că termenul desemnează unul dintre aspectele fundamentale ale organizării pragmatice a discursului, imposibilitatea decodării unor elemente fără referire la datele concrete ale situației de comunicare.

¹ Programul, al cărui autor este Cătălin Mititelu, poate fi accesat în varianta 6.0, de pe adresa de internet: <http://sourceforge.net/projects/lucon>.

MDN oferă definiția: „care arată, demonstrează, care întărește un sens”, probabil sensul din citatul de mai sus, precum și etimologia: fr. *déictique*, lat. *deicticus*, gr. *deiktikós* „demonstrativ”.

Cuvântul *actant* are și el 145 de atestări în ultimele două ediții ale GALR, toate în volumul al II-lea, dedicat enunțului. MDN oferă definiția: „autor al acțiunii verbului” și etimologia fr. *actant*, germ. *Aktant*. Este deci un derivat de la *act*, pe terenul altor limbi, analizabil ca atare și de către vorbitorii limbii române.

DȘL arată că sensul acestui cuvânt este introdus în Tesnière 1959. Termenul este definit în raport cu verbul, desemnând persoanele sau lucrurile care participă la proces, determinanți ceruți de verb și dependenți de acesta, al căror număr variază, verbele având o anumită valență, dată de numărul de actanți cu care se poate combina. Această definiție este mult mai largă decât cea din MDN, participanții la act fiind nu numai autorul acestuia, ci și cei ce îi suportă urmările.

Iată deci că din nou analiza terminologică ne conduce la schimbarea de viziune spre perspectiva funcțională, centrul grupului sintactic fiind acela care regizează funcțiile subordonate și forma lor.

Termenii pe care i-am avut în vedere în acest studiu sunt cei care apar doar în ultimele două ediții ale GALR sau cei a căror apariție în primele două ediții este sporadică, în celelalte frecvența lor este mare și se observă cu totul alte accepțiuni. Iată o enumerare doar a celor care nu sunt atestați în primele două ediții:

actant, actanță, adjectivizare, adjoncțiune, adjunct, adverbializare, agentivitate, alocutor, alomorf, amalgamare, anaforă, anaforic, antecedent, apozem, arhigen, asertiv, aserțiune, aspectual, avansare, beneficiar, categorizare, clasificator, clitic, cliticizare, coeziune, concatenare, conectiv, conector, contrafactiv, conversiune, cooperare, cotext, cuantificare, cuantificator, declarativ, deferență, deictic, deixis, deontic, dialogal, dialogism, dinamică, discursiv, dislocare, dimamică, emițător, epistemic, ergativ, evidențial, experimentator, expletiv, extensiune, factitiv, factiv, flectiv, focalizare, focus, grilă, ilocuționar, imbricare, impersonalitate, impersonalizare, implicatură, implicație, inacuzativ, incoativ, integrare, integrator, interacțiune, interjecțional, intonațional, intransitivizare, jonctiv, lexem, locutor, matrice, modalizare, modalizator, modificador, neutralizare, nod, nominalizare, nonalocutor, nonclitic, nonfactiv, nonfinit, nonlocutor, operator, pacient, parataxă, paraverbal, parcurs, pasivizare, performativ, presuposiție, proformă, profrază, pronominalizare, receptor, reciprocizare, recțiune, referent, referențial, referențialitate, referențializare, referință, reflexivitate, reflexivizare, relativizator, relator, rematizare, remă, scindare, segmental, semiadverb, semnificant, semnificat, sincretism, stimul, subjonctiv, substantivare, supletiv, supletivism, suprasegmental, tematic, tematizare, temporalitate, topic, topicalizare, unicitate, valență, zeugma.

Am studiat ipotezele etimologice din MDN, cu care nu întotdeauna suntem de acord. La prima vedere par să fie termeni în majoritate proveniți din franceză și latină, deci de origine romanică, dar de fapt sunt termeni cu circulație internațională, de multe ori polisemantici, utilizați în mai multe domenii științifice, iar sensul din lingvistică, așa cum am arătat mai sus, poate proveni de la cuvinte englezești cu forme asemănătoare sau nu.

Dacă ne uităm doar la ultimul, *zeugma*, se indică o etimologie franceză, dar este vorba despre o figură descrisă de retoricile antice. Desigur, este vorba despre principiul general acceptat de a nu oferi etimologii indirecte, însă acesta nu este justificat în privința termenilor științifici de circulație internațională, al căror împrumut pe cale savantă din limbile antice este oricând posibil și ne poate oferi clarificări despre sens².

La cuvintele care apar atât în vechile ediții cât și în cele noi, observăm o evoluție spre schimbarea și mai ales precizarea, circumscrierea exactă a sensului terminologic, precum și inexistența în vechile ediții a derivatelor cu formă neologică de la acești termeni.

Cuvintele: *adjectivizare*, *adverbializare*, *conversiune* nu reprezintă noutăți teoretice, ci doar denumiri sintetice, neologice, pentru fenomene explicate și în celelalte ediții.

Cuvântul *aspect* apare în toate cele opt volume studiate, de două-trei ori în GALR¹ și GALR² vol. I și de 10–12 ori în vol. II al acestor ediții. Cel mai des apar sintagmele *aspect pozitiv* și *aspect negativ* dar și altele, cum ar fi *aspect fonetic* sau *aspect figurat*. Nu este însă vorba de aceeași accepție cu cea din volumele recente, ci de una apropiată de limbajul comun.

În edițiile noi, termenul apare în forma singulară nearticulată de 380 de ori și încă de aproximativ 500 de ori cu alte forme. De remarcat faptul că programul Concordanțier oferă numărul de atestări ale diverselor forme ale cuvintelor și pentru a obține numărul de atestări din tabel a fost necesar să efectuăm niște operații de adunare. O parte dintre atestări au sensul general din limbajul obișnuit. O altă categorie însă sunt în sensul specializat. DȘL precizează că *aspectul* este o categorie proprie verbului, care poate avea aspect perfectiv, imperfectiv, incoativ, rezultativ.

Derivatele neologice *aspectual (nonaspectual)* și *aspectualitate* nu se găsesc decât în noile ediții: „El a ajuns să vadă altfel lucrurile, (aspectual) vs El a ajuns la capătul drumului, (nonaspectual).” GALR³ I, 457.

Potrivit DȘL, *verbul aspectual* aparține unei categorii restrânse de verbe care stau în vecinătatea unui verb principal și îi conferă acestuia valori de aspect. Această nouă noțiune are o mare putere explicativă a numeroase fapte de limbă. De asemenea, descrierea limbii române este compatibilă cu descrierea altor limbi care au modalități de exprimare a categoriei aspectului.

Cuvântul *clitic* apare doar în edițiile noi ale GALR unde are peste 1000 de atestări în formă substantivală. E posibil ca formele nearticulate să apară și ca adjective, dar la o privire superficială peste contexte acest lucru pare să se întâmple rar. Potrivit DȘL, cliticele sunt o clasă de forme care are simultan trăsături de cuvânt autonom și de particulă lipsită de autonomie.

² DN⁴ oferă etimologia: fr., lat., gr. *zeugma*, iar cuvântul grecesc *zeugma*, *zeugmatos* are ca sens fundamental „ceea ce serveste la legat, îmbinat”.

Insistența asupra acestui tip de fenomene ilustrează tendința noii gramatici de a descrie și explica formele de tranziție, care nu aparțin clar unei categorii a gramaticilor clasice. Aceste forme ilustrează specificul limbii prin raportare la alte limbi și sunt caracteristice limbilor naturale, în opoziție cu limbajele artificiale.

Un alt cuvânt prezent numai în edițiile noi este *amalgamare*. Este vorba despre o amalgamare a două grupuri sintactice sau a două propoziții. Sensul din lingvistică al termenului nu a fost găsit în dicționarele consultate, astfel încât vom încerca să-l deducem dintr-un citat:

„Dativul posesiv avansează din exteriorul grupului verbal (dintr-un grup nominal subordonat), fenomen ce are drept efect amalgamarea a două grupuri sintactice”. GALR³ I, 335.

Termenul este folosit în explicarea unor structuri complexe ale limbii prin metoda transformățională, ca structură sintactică având la origine o structură mai simplă, în care pronumele posesiv face parte în mod firesc dintr-un grup nominal, nu dintr-unul verbal.

Gabriela Pană Dindelegan estimează, într-un articol mai vechi, că evoluția terminologiei științifice în domeniul sintaxei se îndreaptă spre sporirea preciziei, în scopul facilitării comunicării științifice, prin evitarea falsei sinonimii și lărgirii sensului, interferenței semantice, folosirii termenilor în sens intuitiv (Pană Dindelegan 1978: 183).

Într-un articol dedicat terminologiei sintaxei moderne, Al. Nicolae încearcă să demonstreze că sintaxa generativ-transformățională tinde să devină o știință în sensul tare al cuvântului, tocmai datorită exactității, specificității și monosemantismului terminologiei (Nicolae 2010: 102).

Am continuat studiul, mai aprofundat, al cuvintelor cu inițiala A, realizat tot cu ajutorul Concordanțierului; am găsit în GALR⁴ un număr de termeni care nu sunt atestați în GLAR³. Dintre aceștia, doar trei aparțin terminologiei de specialitate, *raport aditiv* GALR⁴ II, 698; *trăsături ambiguiizate* GALR⁴ II, 735, și *aspectualitate*, GALR⁴ II, 504, pe când ceilalți aparțin sferei exemplurilor.

În afara calculului lingvistic semantic, un alt mijloc de îmbogățire a vocabularului utilizat pentru adaptarea terminologică în acest tratat este derivarea. Sufixe neologice folosite, deși nu aparțin, în general, limbajului colocvial, sunt ușor de analizat pentru vorbitorii de limba română, care pot sesiza filiația de formă și sens la termenii unei familii de cuvinte neologice.

Modul în care se face derivarea acestor noi termeni este specific cuvintelor neologice. De pildă, de la cuvântul *actant* se formează *actanță*, întâlnit în sintagma *mărci de actanță* (29 de atestări) și *actanțial* (183 atestări), întâlnit și în sintagma *rol actanțial*. De la acesta se mai formează termenii *nonactanțial* (8 atestări), *zero-actanțial* (o atestare), *monoactanțial* (7 atestări), *biactanțial* (40 atestări), *tri-actanțial* (8 atestări).

Pentru a studia familiile de cuvinte neologice, va trebui să ne reîntoarcem la Concordanțier, care reflectă atestările unor cuvinte derivate necuprinse în indicele de la finalul volumului II al ultimei ediții. Au fost omiși deoarece definițiile acestor temeni derivați nu necesită precizări suplimentare; se poate deduce cu ușurință sensul pornind de la explicațiile la cuvântul bază de derivare la care suntem trimiși de acel indice.

Iată câteva astfel de familii:

agent – agentiv, agentivitate, agentual, nonagent, nonagentiv, nonagentivitate, nonagentual, cuvântul bază fiind singurul atestat în cele două ediții mai vechi ale GALR, ceea ce demonstrează faptul că mecanismul derivării este specific noilor ediții.

aserta – asertare, asertat, -ă, asertiv, -ă, aserțiune, contraaserțiune, nonasertiv, nonaserțiune.

aspect – aspectual, aspectualitate, nonaspectual.

clitic – cliticiza, cliticizare, nonclitic, noncliticizare.

conecta – conectare, conectat, -ă, conect, -ă, conectiv, conector, interconecta.

discurs – discursiv, discursivitate, extradiscursiv, intradiscursiv, metadiscursiv, paradiscursiv.

factiv – contrafactiv, factitiv, nonfactiv, nonfactitiv.

implica – implicare, implicativ, implicatură, implicație, neimplicare, nonimplicare.

locutor – alocutor, colocutor, interlocutor, nonalocutor, nonlocutor, locuție, locuțional, locuționar, cvasilocuțional, delocuțional, ilocuție, ilocuțional, interlocuție, nelocuțional, perlocuțional, semilocuțional (formate predominant pe baza prefixării neologice).

modal – amodal, modalitate, modaliza, modalizant, modalizare, modalizat, -ă, modalizator, nemodal (două atestări), nemodalizat (două atestări), nonmodal (13 atestări), pseudomodalitate. (Desigur, aceasta este o sub-familie derivată de la *mod*, însă acest termen nu intră în discuție, fiind utilizat de multă vreme în terminologia gramaticilor.)

personal – impersonal, impersonalitate, impersonalizabil, impersonalizare, nonpersonal, personalizare, personalizat. -ă, tripersonal, unipersonalitate.

referi – autoreferențial, autoreferință, coreferențial, coreferință, coreferențialitate, nereferențial, noncoreferențial, noncoreferențialitate, nonreferențial, nonreferință, referent, referențial, referențialitate, referențializa, referențializare, referențializat, -ă, referință, referire.

text – context, contextual, contextualizare, cotext, cotextual, intertextual, intertextualitate, macrotextual, microtextual, necontextual, necontextualizat, noncontextual, recontextualizare, textual, textualizare.

Remarcăm, mai întâi, o preferință pentru negarea obținută cu prefixul *non-*, care îl concurează pe *in-*, utilizat mai rar. Acest mod de obținere a negării este preluat din logică și din limbajele formalizate, având avantajul unei interpretări univoce.

În general, prefixarea este folosită mult mai frecvent decât se obișnuiește în limba română standard. Preferința pentru prefixare pare să fie de inspirație engleză. Unele prefixe sunt frecvente în limba română standard, cum ar fi: *in-*, *de-*, *re-*, *ne-*; altele sunt specifice limbajului științific: *a-*, *i-*, *co(n)-*, *inter-*, *intra-*, *extra-*, *meta-*, *para-*, *per-*, *semi-*. Uneori mai multe astfel de prefixe se adaugă la cuvântul de bază; *non-co-referențial*, *re-con-textualizare*.

În fine, unele cuvinte sunt obținute prin alipirea în poziție anterioară a unor elemente de compunere, care, spre deosebire de prefixe, au sens lexical: *zero-*, *uni-*, *mono-*, *bi-*, *tri-*, *macro-*, *micro-*, *pseudo-*, *cvasi-*. Toate elementele plasate la începutul cuvintelor de bază au avantajul de a focaliza atenția cititorului asupra schimbării semantice pe care o antrenează³.

Sufixele utilizate nu sunt noi, dar frecvența unora este mult mai mare prin raportare la limba română standard. Cel mai frecvent apare în exemplele de mai sus sufixul adjectival *-al*, cu varianta *-ual*, al cărui sens este, în linii mari, „referitor la + baza de derivare”. Aproape la fel de mult este folosit și sufixul verbal *-iza*, al cărui sens este „a transforma în, a face să devină + baza de derivare”.

Substantivele sunt formate foarte des cu sufixul *-itate*, iar frecvența frapantă a sufixului *-al* se manifestă și prin aceea că ultimele două *i* se adaugă cu ușurință, obținându-se complexul analizabil *-aliza*, respectiv *-alitate*. Sufixul *-itate* este frecvent în limbile franceză și engleză, *-ité*, *-ity*. Substantivele astfel formate denumesc însușirea exprimată de baza de derivare.

În schimb, în privința abstractelor verbale, (denumiri ale acțiunii de a + baza de derivare) noua terminologie se reîntoarce la sufixul fost infinitival *-re*, specific limbii române, gramatical cândva, lexical astăzi, cu care formează termeni cu sensul preluat de la neologisme terminate în *-ion*, pe când vechea terminologie prefera traducerea acestora prin sufixul *-ie*, redus din *-iune*. A se compara *concatenare* cu fr. *concaténation*, *cooperare* cu fr. *coopération*, *cuantificare* cu fr. *quantification* etc.

Faptul că aceste cuvinte neologice sunt analizabile pentru vorbitorul român ne dă posibilitatea de a nu le mai defini sau de a trimite la sensul cuvântului de bază, arătând că sensul noului termen se compune din sensul acestuia (care nu este reluat în definiție) și al sufixului sau prefixului, fără alte elemente care ar necesita precizări. Acest tip de definiție a fost numit de Laura Vasiliu definiție derivațională (Vasiliu 1981). Am propus în alt loc (Mărănduc 2007) termenul analog de definiție conversională, care s-ar putea aplica aici adjectivelor provenite din participii: *personalizat*, *referențializat* etc.

Desigur, sensul este doar în linii mari specificat sau dedus printr-o definiție derivațională. De exemplu, *pronominalizare*, *reciprocizare*, *reflexivizare*, *pasivizare*, ca termeni ai gramaticii transformaționale nu înseamnă transformare a ceva în pronume, în reflexiv, etc., ci aplicare a unei transformări astfel încât să se obțină

³ Prefixele și prefixoidele de mai sus sunt calificate astfel în conformitate cu listele din vol. I-II ale tratatului academic de formare a cuvintelor (FC I-II).

dintr-o structură de bază o structură transformată care să conțină un pronume, un reflexiv etc.

Indexul de la finalul volumului II al ultimelor două lucrări este restrâns (raportat la mulțimea termenilor nou-introduși) deoarece exclude termenii care se pot glosa prin definiții derivaționale și trimite printr-un singur termen la noțiunile noi.

Terminologia studiată aici reușește să fie în același timp adaptată spiritului limbii și suficient de diferită de limbajul obișnuit pentru a atrage atenția asupra faptului că este vorba de termeni științifici precis delimitați, monosemantici.

Într-o epocă în care asistăm la internaționalizarea comunicării, este nevoie ca limbile să fie studiate cu metode similare, să se evidențieze asemănările între structurile lor și nu mai puțin specificul fiecăreia, utilizând același aparat conceptual, cât mai riguros definit și monosemantic. Fără o descriere similară, echivalentă, a structurii limbilor, nu se pot concepe metode moderne de învățare a lor și nici programe de traducere automată. Este greu să se facă trecerea de la o limbă la alta atunci când structura uneia dintre ele este descrisă în termenii gramaticii generativ-transformaționale iar a celeilalte în termenii unei gramatici clasice. O astfel de limbă greu accesibilă ar fi condamnată la izolare, pe când noua orientare în gramatica academică românească poate fi ușor utilizată de cele mai înalte școli filologice pentru predarea limbii române vorbitorilor altor limbi.

Pentru facilitarea construirii unor programe de traducere automată este nevoie atât de gramatici formalizate, cât și de o prezentare modernă a lexicului limbilor. Putem remarca în încheiere faptul că lexicografia românească academică ar trebui să ajungă, cu noua serie a DLR, la același nivel de modernizare și sincronizare cu lexicografia limbilor europene de cultură pe care l-au atins tratatele de gramatică discutate față de gramaticile acestor limbi.

BIBLIOGRAFIE

- Austin 1962 = J. L. Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford.
 FC = *Formarea cuvintelor în limba română*, București, Editura Academiei, vol. I, *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, 1970, vol. II, *Prefixele*, coord. Mioara Avram, 1978.
- GALR¹ = *Gramatica limbii române*. Coordonator: Dimitrie Macrea. Vol. I: *Vocabularul, fonetica și morfologia*; vol. al II-lea: *Sintaxa*. [București], Editura Academiei, 1954.
- GALR² = *Gramatica limbii române*. I-II. Coordonare: acad. Al. Graur, Mioara Avram, Laura Vasiliu. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Academiei, 1963.
- GALR³ = *Gramatica limbii române*. Coordonator: Valeria Guțu-Romalo, vol. I: *Cuvântul*, vol. II: *Enunțul*. București, Editura Academiei Române, 2005.
- GALR⁴ = *Gramatica limbii române*. *Tiraj nou revizuit*. Coordonator: Valeria Guțu-Romalo, vol. I: *Cuvântul*. vol. II: *Enunțul*. București, Editura Academiei Române, 2008.
- Mărânduc 2007 = Cătălina Mărânduc, *Consemnarea în dicționare a adjectivelor românești provenite din participii verbale*, în LR, LV1, nr. 4, București.
- Nicolae 2010 = Al. Nicolae, „Dinamica terminologiei sintactice românești moderne” în Angela Bidu-Vrânceanu (ed.), *Terminologie și terminologii*, Editura Universității din București, p. 99–111.

- Pană Dindelegan 1978 = Gabriela Pană Dindelegan, „Aspecte ale raportului dintre terminologia sintactică modernă și cea tradițională”, în *Limbă și literatură*, vol. II, p. 181–186.
- Pană Dindelegan 1997 = Gabriela Pană Dindelegan, „Terminologia lingvistică actuală, între tradiție și inovație”, în *Limbă și literatură*, vol. II, p. 5–12.

DICȚIONARE:

- DN⁴ = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. București, Editura Academiei, 1978.
- DȘL = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană-Dindelegan, *Dicționar general de științe ale limbii*. București, Editura Științifică, 1997.
- MDN = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediție revizuită, augmentată și actualizată. București, Editura Saeculum, 2002.
- Searle 1969 = J. R. Searle, *Speech Acts*, Cambridge University Press.
- Tesnière 1959 = L. Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*, Paris.
- Vasiliu 1981 = Laura Vasiliu, *Asupra sinonimiei derivatelor sufixale în limba română, în Semantică și semiotică*, ed. I. Coteanu și Lucia Vald, București, Editura Științifică și Enciclopedică, p. 314–344.

THE ROMANIAN ACADEMY GRAMMAR, THE 2005–2008 EDITIONS,
LANDMARK OF THE TERMINOLOGICAL SYNCRONISATION

Abstract

In this study we have compared the four editorial presences of the Grammar of the Academy from the viewpoint of their terminology. We have achieved on the computer an index of the word forms appearing in the 8 studied volumes, as well as their number of attestations. We have started from the words comprised in the index at the end of last edition's second volume. Among these, some are attested in all the eight volumes, although they may have been subjected to changes of meaning. These words represent elements of continuity, illustrating the descriptive character of the Grammar written under the auspices of the Academy. The number of aspects that are specific to the language, together with the number of exceptions to the rule, of elements situated at the borderline between different categories increased from one edition to another only to reach a point where they became the focus of much attention. We have restricted the study to those words that do not appear in the initial two volumes, likewise to the words belonging to the same families that do were not included in the index. The terms belong to certain modern theories of contemporary linguistics, language philosophy, semantics, pragmatics, structural grammar, generative-transformational grammar, text theory, communication theory. In a context where communication has become global, access from one language to another would be very difficult if we were to compare a language whose structure is described in the terms of a generative grammar to another language whose structure is described in the terms of a classical grammar. The automatic translation is not possible either, if there is no rigorous description of languages, one which uses an equivalent, rigorous, and mono-semantic terminology. We hereby greet the theoretical and terminological synchronization of the treaty of Romanian grammar published by the Academy with the most advanced contemporary linguistic theories.

Cuvinte-cheie: terminologie, sincronizare, teorii despre lingvistica contemporană, teoriile comunicării.

Keywords: terminology, synchronization, theories of contemporary linguistic, communication theory.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*